

3. *Москаленко О. П.* Компроміс як засіб узгодження політичних інтересів та умова життєдіяльності політичних сил // *Нова парадигма: Вип.75.* – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 88-98.
4. Див. п. 3. – С. 90.

Остапенко М. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне суспільство характеризується трансформацією соціального порядку, який розпадається на множину локальних порядків і предстає у вигляді множини взаємопов'язаних цілісностей різного роду, організованої системи відмінностей (групи, корпорації, мультикультурні суспільства).

Ці процеси викликають низку змін в ідеологічному просторі, дискусії у науковому колі. Дослідження ідеології другої половини ХХ – початку ХХІ ст. характеризуються розумінням її не як тотальної системи ідей, а як вираженням їх плюралістичної множини. Дискусії науковців про значення ідеології сформувалися у два підходи – “деідеологізації” (зниження ролі ідеології як ціннісного регулятора діяльності в умовах розмивання меж різних ідеологій і самих цінностей, широкої диференціації носіїв ідейних цінностей) та “реідеологізації” (потреба у створенні “глобальної, всесвітньої” ідеології для всіх, яка б примирила суперечки між існуючими ідеологіями під егідою нових, гуманістичних ідей і загальнолюдських цінностей).

Варто відзначити, що у сучасній політиці ідеології відіграють важливу роль та є тією необхідною умовою, при якій демократичне суспільство може бути стабільним. Водночас традиційний ідеологічний простір потребує перегляду і оновлення. Це не означає, що в умовах розвитку ідеологічного і політичного плюралізму від політичної ідеології слід відмовитися і культивувати політику особистості чи політику проблем. Ні перша, ні друга не здатні стимулювати активну діяльність на основі відсутності широкого світогляду, який формують політичні ідеології.

Сучасна політика ширша, ніж традиційна ідеологічна політика, адже на політичній арені з'явилися нові суб'єкти політичного життя, які віддають перевагу критиці існуючого порядку і приділяють увагу тим темам, які ігнорувалися класичними політичними ідеологіями – національній, культурній, релігійній ідентичності, питанням екології, всесвітній справедливості тощо. Нові ідеології звернені переважно до молоді; їх носії заперечують інститут політичної партії, надаючи перевагу більш вільним об'єднанням, які забезпечують пряму участь

громадян; діють більш епізодично, проте можуть мобілізувати людей за допомогою сучасних ІТ для організованих ними акцій протесту чи зустрічей із представниками влади з метою привернути увагу громадськості на конкретні проблеми. Ці групи і рухи не виражають чітко сформульовану ідеологію, ключові положення якої сприймають як офіційна програма, також характеризуються різноманітністю і внутрішньою гетерогенністю.

Значна частина науковців вважають, що ідеологічною основою сучасних суспільств є неолібералізм, який пов'язується з ідеологією глобалізації, яка у свою чергу визначає особливості ідеологічного простору. Проте домінантне становище неолібералізму має умовний характер, адже: його обмежують географія чи територія (мусульманські держави, Китай держави не підтримують ліберальний тип мислення); наявним є протистояння інших ідеологій і політичних рухів проти ліберальних ідей у країнах, де вона має статус домінуючої; неолібералізм не здатен самостійно відповісти на питання про солідарність громадян ні на національному, ні на глобальному рівні.

Ідеологічний простір сучасного суспільства характеризується наступними рисами: дихотомія “ліві – праві”, “старі – нові”. Ліві-правий розподіл ідеологій не втратив свого значення, проте відбувається зсув до центру крайніх лівих і правих течій. Щодо існування старих і нових ідеологій – вони обумовлюють один одного. Старі, щоб не втратити своєї значимості, зважаючи на те, що вони орієнтуються на трансформацію всього суспільства. Нові – щоб уникнути участі епізодичності протесту, підтримки певної ідентичності і роздрібнення суспільства.

Подібний поділ пов'язаний з такою рисою сучасної політики як криза традиційних ідеологій, посилення концепту фрагментації суспільства. Фрагментоване суспільство – це суспільство, у якому концепт колективного (великі сили як клас, нація) втратили своє значення для політичної і соціальної діяльності, що знизило привабливість традиційних політичних ідеологій. У сучасних умовах спостерігається перехід від тотальних, які прагнуть трансформувати суспільство до “молекулярних” (Д. Шварцмантель), які концентруються на певній діяльності, яка сприяє проведенню певної кампанії, що вирішує конкретну проблему або сприяє визнанню певних ідентичностей. Молекулярні ідеології – це ідеології фемінізму, екологізму, ідеологічний статус яких ще остаточно не вирішений.

Тотальні ідеології характеризуються чіткою політичною спрямованістю, націлені на реструктуризацію суспільства шляхом захоплення державної влади – держава є ключовим фактором реалізації ідеалів, апелюють до великої спільноти людей як агента змін. Молекулярні ідеології – спрямовані на пошук альтернативних способів вирішення менш глобальних завдань, розраховані на більш розрізнені і своєрідні соціальні групи і націлені на вирішення більш конкретних проблем. Нові ідеології формують неоднорідну групу, яка не вкладається у рамки поділу “праві – ліві”, до якого належать старі, традиційні ідеології. Ознаками нових ідеологій є те, що вони здатні ефективно організувати підтримку, мають різноманітну соціальну базу.

Серед нових ідеологій виділяють ті, які визначають політику ідентичності, яка спрямована на вирішення проблем конкретних груп, вимоги визнання чи схвальної оцінки (етнічних, культурних, сексуальних, релігійних), притаманних їм звичаям та цінностям і відмову від тотальної соціальної трансформації. Друга складова цих ідеологій – ті, які спрямовані на вирішення конкретної проблеми і мають протестний характер.

Ідеологічний, політичний плюралізм сприяють роздрібненню політичної спільноти на окремі культурні і соціальні сегменти, посилюючи ризик їх повної ізоляції один від одного і навіть протистояння між ними. У цьому контексті у науковій та політичній сферах усе частіше лунають дискусії щодо важливості об'єднуючих ціннісно-ідеологічних детермінант політичного життя, питань інтеграції, консолідації суспільства. Фундаментом цих процесів може бути інтегративна ідеологія як певний дискурс, взаємодоповнення і взаємообмеження існуючих у суспільстві політичних ідеологій; етика солідарності; об'єднуючі цінності як наслідок постійного і реального діалогу, полілогу в суспільстві.

Якщо в умовах стабільно діючої соціальної, політичної систем ідеологія виступає основою суспільної, політичної інтеграції і консенсусу, то для суспільства, що трансформується, – її цінність доповнюється тим, що вона є однією із значущих детермінант, які визначають напрям і характер процесу демократизації.

*Павлів О. В.
Філія НПУ імені М. П. Драгоманова (м. Прага)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: ЧЕСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Становлення національних інтересів, принципів та засад національної політики України має тривалий розвиток, що бере початок ще задовго до моменту проголошення суверенітету у 1991 році. Очевидно, що трансформація таких національних доктрин ще довгий час триватиме. Зовнішня та внутрішня політика країни дестабілізована міжособницькими незгодами, роздвоєним архетипом мислення жителів, кризовими культурно-ідеологічними процесами, які відбуваються в Україні. Вагомі передумови такої трансформації заклали політичні процеси, що відбувалися у минулому, обумовлені попередніми іноземними інтервенціями, характером пануючого політичного режиму, трагічними й травмуючими історичними подіями. Контент-аналіз сутності й специфіки національної політики у сучасній Україні видається більш виразним з урахуванням історичних факторів її формування.

Перш ніж перейти до узагальненого вивчення обраної на розгляд теми, слід проаналізувати чітко визначення такого поняття як інтереси, та існуючі його дефініції.